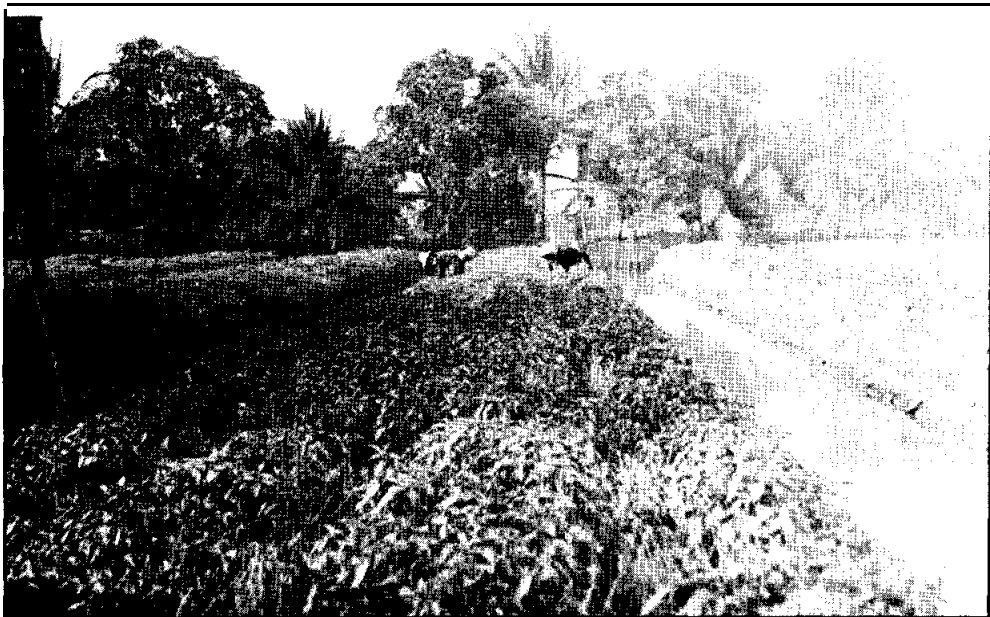

2.5.3 การปราบวัชพืช เนื่องจากผักเป็นพืชอายุสั้น หากมีวัชพืชขึ้นรบกวนในระยะการเจริญเติบโตขั้นแรก อาจจะทำลายผลผลิต การกำจัดวัชพืช ทำได้หลายวิธี คือ

1. การใช้เครื่องมือหรือใช้มือถอน เครื่องมือที่ใช้เป็นจอบหรือเครื่องพรวนดินติดแทรกเตอร์เข้าพรวนดินระหว่างแถว และมีเครื่องมือที่เป็นล้อมีใบมีดติด (single wheel hoe) ใช้ปราบวัชพืช ได้สูงประมาณ 2 นิ้วในระหว่างแถว แต่ควรใช้ในสภาพที่ร่วนแห้ง

2. การใช้สารเคมี ส่วนใหญ่มักใช้ฆ่าวัชพืช ฉีดพ่นก่อนเมล็ดวัชพืชงอก และก่อนเมล็ดผักงอก หมายถึงหยุดเมล็ดแล้วฉีดฆ่าวัชพืชเลย ถ้าเป็นพวกปลูกโดยย้ายกล้า ควรฉีดก่อนย้ายกล้า ยาควรเป็นยาที่เลือกฆ่าเฉพาะวัชพืช แต่ไม่ฆ่าเมล็ดผัก สำหรับค่าใช้จ่ายเมื่อใช้ยาเคมีกับการใช้แรงงานคนทำลายวัชพืชนั้น ไม่แตกต่างกันนัก แต่การใช้ยาเคมีต้องมีความรู้ถึงคุณสมบัติของยาและวิธีการใช้กับผักชนิดต่าง ๆ เป็นอย่างดี

รูปที่ 15 แสดงการเก็บวัชพืชโดยใช้แรงงานคน

2.5.4 การคลุมดิน หมายถึงการนำวัสดุเช่น ฟางมาปิดผ้งดินเพื่อรักษาความชื้นของหน้าดินมิให้สูญหายไปโดยการระเหย และยังรักษาผลผักที่อยู่ต่ำ ๆ ติด ๆ กันให้สะอาด และป้องกันการติดเชื้อราจากดินมายังผล การคลุมดินอาจจะเพิ่มหรือจะลดผลผลิตขึ้นอยู่กับชนิดของพืช

โดยทั่วไปวัสดุที่ใช้คลุมดินมักเป็นฟางหรือขี้เลื่อย วัสดุเช่นนี้จะลดอุณหภูมิของผิวหน้าดินด้วย ซึ่งบางครั้งจะลดอัตราการเจริญเติบโตของพืชผักร้อน เช่น แตง มะเขือเทศ พักทอง แตงโม นอกจากนี้ วัสดุคลุมดินยังทำให้ผิวหน้าดินไม่แห้งแข็ง ฟางและขี้เลื่อยเหล่านี้เมื่อเล็กไ้ยังสลายตัวกลายเป็นปุ๋ยอินทรีย์ต่อไป

วัสดุที่ใช้คลุมดินมีดังต่อไปนี้ ฟาง หญ้าแห้ง ซากพืชตระกูลถั่ว กากถั่วลิสง แกลบ ใบไม้แห้ง ปุ๋ยหมัก ขี้เลื่อย ผิวเปลือกไม้ เศษไม้ ปุ๋ยคอกเก่า

ข้อควรสังเกตคือ ในกรณีที่ใช้วัสดุคลุมดิน บางครั้งผักอาจได้ปุ๋ยไนโตรเจนไม่พอ จึงควรเพิ่มปุ๋ยไนโตรเจนแก่ผักอีกเล็กน้อย

รูปที่ 16 แปลงผักที่มีการคลุมดินเพื่อรักษาความชื้นให้แก่ผักที่งอกแล้ว

รูปที่ 17 การคลุมแปลงด้วยฟางแห้งหลังหยอดเมล็ดผัก

2.2.5 การกำจัดศัตรูผัก

ศัตรูผักแบ่งออกได้ 2 จำพวก คือ แมลงและโรคผัก ทั้ง 2 จำพวกนี้ทำความเสียหายกับผักตลอดระยะเวลาเจริญเติบโต หากไม่มีการป้องกันกำจัดไว้อย่างถูกวิธี ผลผลิตจะลดลงและจะไม่ประสบผลสำเร็จในการปลูกผักเลย

1. แมลง ถือว่าเป็นศัตรูที่ระบาดอย่างรวดเร็วและรุนแรงกับแปลงผัก ปัจจุบันมียาที่ใช้ป้องกันกำจัดอย่างมีประสิทธิภาพหลายชนิด แต่จำเป็นจะต้องรู้วิธีใช้ที่ถูกต้อง มิฉะนั้นแล้ว ยานี้จะมีพิษตกค้างอยู่กับผัก เมื่อรับประทานเข้าไปจะเป็นอันตรายต่อร่างกาย นอกจากนี้ วิธีใช้ต้องมีความระมัดระวังเป็นพิเศษ แมลงที่ทำลายผักแบ่งออกได้ 3 ชนิด กว้าง ๆ ดังนี้

1.1 หนอน มักเป็นพวกหนอนผีเสื้อกลางคืนจะกัดกินต้นและใบของผักอย่างรวดเร็ว การระบาดถ้ามากจะทำให้แปลงผักเสียหายหมด

1.2 แมลงปากดูด เป็นพวกแมลงขนาดเล็กเกาะทางด้านท้องของใบผักพวกนี้ได้แก่ เพลี้ย มวน จะดูดกินน้ำเลี้ยงจากใบผัก ทำให้ใบผักหงิกไม่เจริญเติบโต ผลเล็ก มักดูดน้ำเลี้ยงจากใบอ่อน แมลงพวกนี้อาจนำเชื้อไวรัสมาสู่ผักได้

1.3 แมลงปีกแข็ง เช่น พวก เต่า ค้าง ทำลายโดยใช้ปากกัดใบผัก ตัวอ่อนพวกนี้อยู่ในดิน อาจกัดกินหัวของผักใต้ดินได้ด้วย

1.4 แมลง 8 ขา เช่น ไรแดง แมงมุมแดง จะดูดน้ำเลี้ยงจากใบพืช

การป้องกันกำจัดแมลง วิธีที่มีประสิทธิภาพและหันต่อเหตุการณ์การระบาดก็คือ การใช้ยาเคมีฆ่าแมลงนี้ต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังนี้

1. เลือกใช้ให้ถูกต้องกับการทำลายของแมลง
2. ใช้ในอัตราที่เหมาะสม ไม่ใช้ในอัตราสูงเกินไป
3. อย่าใช้ชนิดใดชนิดหนึ่งติดต่อกันเป็นเวลานาน จะทำให้แมลงดื้อยาและต่อไปสารเคมีนั้นจะปราบแมลงนั้นไม่ได้ เพราะแมลงมีความต้านทานต่อยานั้น
4. หากจำเป็นต้องใช้ยาในระยะที่ใกล้จะเก็บเกี่ยวผลผลิต ควรใช้ก่อนระยะเก็บเกี่ยว 7-10 วัน
5. ห้ามใช้ยาพวกสารประกอบคลอรีน เช่น ดีดีที ในระยะที่ผักโตแล้วหรือระยะผักออกดอกติดผัก

รูปที่ 18 การพ่นยาฆ่าแมลงในแปลงผักระยะกล้าโดยใช้เครื่องพ่นที่ติดตั้งในเรือ

รูปที่ 19 การพ่นยาฆ่าแมลงในแปลงที่ผักโตแล้ว

ยาฆ่าแมลงมีฤทธิ์ร้ายแรงแตกต่างกันตามชนิดของยา ควรหลีกเลี่ยงการใช้ยาประเภท
ร้ายแรง เนื่องจากจะเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ เด็กและสัตว์เลี้ยง

1. ยาฆ่าแมลงชนิดที่ร้ายแรงที่สุด ตัวอย่างเช่น

....., Demeton. Lannate

Phosdrin. Thimet. TEPP

Zinophos, Thionazin

2. ยาฆ่าแมลงชนิดที่มีอันตรายสูง ตัวอย่างเช่น

Aldrin. Bidrin, Trithion

Deildrin, Methyl parathion

Sodium arsenite. Sectran

3. ยาฆ่าแมลงชนิดที่มีอันตรายปานกลาง ตัวอย่างเช่น

Gusathion. Lindane. Chlordane

Coumaphos. Diazinon, Zygon

Dimethoate. Thiodan. **Dibrom**

DDT. toxaphene

4. ยาฆ่าแมลงชนิดที่มีอันตรายน้อย ตัวอย่างเช่น

Abate, Aramite, Sevin

DDD. kelthane. malathion

Mirex, Perthame. Korlan

Rotenone, tetradifon

Pyrethrin

ข้อควรระวังและควรปฏิบัติในการใช้ยาฆ่าแมลง

1. ภาชนะเก็บยาต้องติดป้ายและเก็บให้ห่างจากเด็ก สัตว์เลี้ยง และอาหาร

2. ห้ามใช้ภาชนะบรรจุยาเพื่อประโยชน์อย่างอื่น

3. หลังจากใช้ยาควรรล้างมือ แขน ขา ให้สะอาดด้วยสบู่ เพราะยาสามารถซึมเข้าทางผิวหนังได้
4. หากยาหกรดเสื้อผ้าควรถอดซัก และอาบน้ำทันที
5. ควรใช้หน้ากากป้องกันขณะพ่นยา

การป้องกันและควบคุมแมลง โดยวิธีเขตกรรมย่อมต้องกระทำตลอดการทำสวนผัก เช่น การพรุนดิน ปราบวัชพืช เพราะจะทำให้ลายแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงศัตรูพืช

โรคพืช พืชที่เป็นโรคจะแสดงอาการเป็นแผลที่ในลำต้น หรืออาจเน่าตามส่วนต่าง ๆ เมื่อพืชเป็นโรคย่อมกระทบกระเทือนต่อผลผลิต โดยทั่วไปมักพบผักเป็นโรคควบคู่ไปกับการทำลายของแมลงศัตรูผัก ดังนั้น จึงปรากฏอยู่เสมอว่า ในการป้องกันกำจัดแมลงและโรคมักกระทำไปพร้อม ๆ กัน เพื่อเป็นการประหยัดเวลา แต่ก็ควรระวังในการศึกษาเสียก่อนว่า ยา 2 ชนิดนั้นเข้ากันได้หรือไม่ หากยาผสมรวมกันไม่ได้ อาจเกิดผลเสียหายต่อพืชผัก โดยทั่วไปสาเหตุของโรคพืชมีดังนี้

1. **รา (Fungi)** ส่วนใหญ่ โรคผักมักเกิดจากเชื้อรา (Fungi) ทำให้ผักมีอาการเน่า เหี่ยวเฉา และอาจเป็นแผลที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของลำต้น บริเวณแผล อาจมีสีม่วงดำเทา ซึ่งเกิดจากเชื้อรา หากพืชผักเป็นโรคราแล้วจะระบาดรวดเร็ว เพราะราจะขยายพันธุ์โดยใช้สปอร์ ซึ่งแพร่พันธุ์ได้ดีในอากาศ โรคสแคบ เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อราในผัก และยังมีโรคราแป้งขาว โรคราน้ำค้าง โรคราดำ โรคแอนแทรคโนส โรคผลเน่า โรคต้นกล้าเน่า เหล่านี้เป็นต้น

2. **แบคทีเรีย (Bacteria)** มักจะแพร่กับแปลงผักในสภาพที่มีความชื้นสูง โรคแพร่กระจายไปโดยอาศัยน้ำ อาการที่พบคือผักจะเหี่ยวเฉา หรือลำต้นและใบไหม้ ตัวอย่างโรคที่เกิดจากแบคทีเรีย คือ โรคแคงเกอร์ โรคใบไหม้ โรคใบจุด โรคเน่าและ โรคเมล็ดเน่า

3. **ไวรัส (Virus)** เป็นโรคผักที่อันตรายมาก ระบาดโดยมีแมลงเป็นพาหะนำมา โดยทั่วไปโรคที่เกิดจากไวรัสไม่มียารักษา แต่ป้องกันให้การระบาดน้อยลง โดยการกำจัดแมลงที่เป็นพาหะ ตัวอย่างโรคไวรัสคือ โรคใบหงิก โรคใบด่าง

4. ไมโคพลาสมา (Mycoplasma) เป็นโรคที่ทำให้ผักมีการแตกหน่อ แตกกอมาก มีอาการเหลืองทั้งต้น แคระแกรน กลีบดอกแตกเป็นฝอย สีซีด โรคนี้เรียกว่าโรคแตกพุ่ม

5. ไส้เดือนฝอย (Nematode) ทำความเสียหายกับผักทางราก ไส้เดือนฝอยอาศัยอยู่ในดิน เมื่อเข้าไปอยู่ในรากผัก รากจะมีปม และเนื่องจากไปขวางทางเดินของน้ำและอาหาร ทำให้ผักเหี่ยวเฉา มักกระบาดรุนแรงในดินปนทรายหรือดินที่ค่อนข้างแห้ง โรคที่เกิดจากไส้เดือนฝอยเรียกว่าโรครากปม

ที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด เป็นโรคพืชซึ่งสาเหตุของโรคมมาจากสิ่งที่มีชีวิตทั้งสิ้น สำหรับโรคพืชที่สาเหตุมาจากสิ่งที่ไม่มีชีวิต ได้แก่ โรคขาดธาตุอาหาร หรือขาดปุ๋ย และยังรวมไปถึงการได้ปุ๋ยชนิดใดชนิดหนึ่งมากเกินไป นอกจากนั้น ยังรวมไปถึงการให้ยาฆ่าแมลงหรือยากำจัดราในอัตราที่สูงเกินไป ทำให้พืชได้รับอันตรายและการที่พืชได้รับสภาพอากาศเสีย หรือสภาพอากาศที่แห้งและอุณหภูมิที่สูงและต่ำจนเกินไป

การป้องกันและกำจัดโรค ควรทำการป้องกันและกำจัดตามวิธีต่อไปนี้ คือ

1. การรักษาความสะอาดแปลงผัก โดยการกวาดเศษผักและวัชพืชไปทำลาย ทำให้แปลงปราศจากแหล่งอาศัยของเชื้อโรค เชื้อโรคอาจอยู่ในดินได้นานถึง 10 ปี

2. การเลือกสถานที่และฤดูกาลปลูก เนื่องจากเชื้อโรคชอบสภาพที่อบอุ่น ดังนั้น ควรเลือกที่ที่มีการถ่ายเทอากาศและระบายน้ำดี และไม่ควรเลือกปลูกผักที่มีการระบาดของโรคในฤดูฝนได้ง่าย

3. การปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อการหลีกเลี่ยงการสะสมเชื้อโรค ควรเลือกปลูกพืชที่มีโรคต่างชนิดกันสลับกัน

4. การใช้เมล็ดพันธุ์หรือส่วนที่ขยายพันธุ์ที่สะอาดปราศจากเชื้อโรค เมล็ดพันธุ์ควรคลุกยากันราและเก็บได้จากต้นแม่พันธุ์ที่สมบูรณ์ปราศจากโรค

5. การเตรียมดิน แปลงผักควรมีการไถพลิกดินเพื่อตากฆ่าเชื้อโรคในดินก่อนทำการปลูกผักทุกครั้ง

6. การกำจัดแมลงพาหะของโรค เช่น แมลงหวี่ขาว เพลี้ย ควรทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของแมลงบริเวณแปลงผัก

7. การปลูก ควรจัดระยะให้ห่างเพื่อไม่ให้เกิดความอับชื้นสูง ซึ่งเป็นบ่อเกิดของเชื้อราได้ดี

8. การคลุมดิน ใช้วัสดุคลุมดินเพื่อป้องกันผลตะกอนกับดิน ซึ่งเชื้อจากดินจะเข้าทำลายทำให้ผลเน่า

9. การเก็บเกี่ยว ควรกระทำด้วยความระมัดระวังอย่าให้เกิดบาดแผล หรือรอยช้ำกับผักมาก เพราะจะเป็นหนทางให้เชื้อโรคเข้าทำลาย

10. การบรรจุผักส่งตลาด ควรบรรจุในภาชนะที่เหมาะสม เพื่อมิให้ผักได้รับความกระทบกระเทือนหรือเบียดกันแน่นมากเกินไป

11. การปฏิบัติดูแลผัก ควรทำให้ผักแข็งแรง เจริญเร็ว หากมีต้นใดผิดปกติให้รีบกำจัดทิ้งไปโดยการเผา

12. การใช้พันธุ์ต้านทาน เป็นวิธีที่ลดต้นทุนได้ดีที่สุด เนื่องจากผักบางพันธุ์มีความสามารถพิเศษในการต้านทานโรคบางชนิดได้

13. การใช้ยาเคมีป้องกันกำจัดโรค เป็นวิธีที่ปราบโรคพืชได้อย่างทันใจ แต่ค่าใช้จ่ายสูง และยังต้องรู้วิธีการที่ถูกต้องเพื่อไม่ให้เป็นอันตรายต่อการบริโภคและการใช้ยาด้วย

ในกรณีที่พืชเป็นโรค ก็มักใช้ฉีดพ่นทางใบ โดยใช้ยาประเภท Foliar fungicides และ Copper, Cabamates, Plantvax, Difolatan, Daconil, Anthracol, Sicarol, Benlate

นอกจากนี้ ยังมียาที่ใช้ราดบนดินเพื่อฆ่าเชื้อที่อยู่ในดิน เช่น Captan, Benlate, Thiram, Delsene MX, Demosan

ยาที่ใช้ข่มฆ่าเชื้อให้ดินสะอาด ซึ่งจะใช้ก่อนปลูกพืชเท่านั้นคือ Chloropicrin, Methyl bromide, Vapam

รูปที่ 20 การตรวจดูต้นผักที่เป็นโรค

ยาที่ใช้คลุกเมล็ดก่อนปลูกได้แก่ Copper Captan, Chloranil, Dexone, Dichlone Thiram, Tecto 90, Vitavax, Benlate Apron 35 SD

2.6 การเก็บเกี่ยว

การเก็บผลผลิตของผักควรศึกษาถึงระยะว่าผักต่างมีคุณค่าทางอาหารสูงสุดระยะใด ก็ควรเลือกเก็บผลผลิตในระยะนั้น ทั้งนี้ ต้องคำนึงถึงรสชาติ สี ความสด เป็นสำคัญด้วย และการเก็บรักษาหลังจากเก็บเกี่ยวก็ควรทำให้ดีที่สุด เพื่อที่ผักจะได้ถึงมือผู้บริโภคโดยที่คุณภาพยังดีอยู่ ส่วนมากผักรับประทานใบมักเก็บเกี่ยวพร้อมกันทั้งแปลง ส่วนผักรับประทานผลนั้นต้องทยอยกันเก็บ เนื่องจากออกดอกไม่พร้อมกัน ผักทุกชนิดต้องมีวิธีเก็บเกี่ยวที่ไม่ทำให้ผักบอบช้ำ เพราะถ้าช้ำจะเป็นหนทางที่ผักจะเน่าเนื่องจากเชื้อโรคเข้าทำลายทางแผล ผักบางชนิดลำบากที่จะหาระยะที่เหมาะสมในการเก็บเกี่ยว เช่น แตงโม ผู้ปลูกจะต้องมีความชำนาญในการฟังเสียง จึงจะคะเนระยะที่เก็บเกี่ยวที่เหมาะสม

การเก็บรักษาหลังจากที่เก็บเกี่ยวมาแล้ว ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการที่จะเก็บคุณภาพของผักไว้ให้นานที่สุด โดยทั่วไปนิยมเก็บไว้ในที่เย็น เนื่องจากผักจะลดอัตราการหายใจที่อุณหภูมิต่ำ และจุลินทรีย์ที่ทำให้ผักเน่า ก็จะเจริญช้าในอุณหภูมิที่ต่ำด้วย โดยทั่วไปผักที่รับประทานใบหรือผลสด มักต้องเก็บไว้ในสภาพที่เย็นและรักษาความชื้นของผักนั้นไว้ด้วย วิธีรักษาความชื้นโดยใส่ในถุงพลาสติกเพราะถุงพลาสติกมีคุณสมบัติที่ยอมให้อากาศถ่ายเทได้ แต่ไม่ยอมให้ความชื้นผ่านเข้าผ่านออก ผักหนาวเช่น กะหล่ำต่าง ๆ กระเทียมต้น กระเทียม หัวแครอท เซเลอรี่ บร็อกโคลี ผักกาดขาว ผักกาดหอม มันฝรั่ง หน่อไม้ฝรั่ง มักเก็บไว้ในที่อุณหภูมิ 0-1.6° ซ และมีความชื้นสัมพัทธ์ประมาณ 85-95% สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน 2-4 สัปดาห์

สำหรับผักร้อน เช่น กระเจี๊ยบ แตงกวา แตงโม พริกมะเขือ มะเขือเทศ มักเก็บในสภาพที่มีอุณหภูมิ 4-10° ซ และมีความชื้นสัมพัทธ์ประมาณ 85-90% จะเก็บได้นาน 5-10 วัน

สำหรับพวกที่ต้องเก็บในสภาพเย็นและแห้ง มักเป็นพวกผักที่เก็บเกี่ยวมาในสภาพแห้ง เช่น หอมแดง หอมใหญ่ กระเทียม พริกแห้ง เก็บในอุณหภูมิ 0-4.4° ซ ความชื้นสัมพัทธ์ 60-70% จะเก็บได้นานประมาณ 1 ปี

พวกที่เก็บในสภาพที่อุณหภูมิประมาณ 12-18.5° ซ และมีความชื้นสัมพัทธ์ประมาณ 40-70% เช่น พักทอง มันเทศ สควอช จะเก็บได้นาน ประมาณ 2-4 เดือน

2.7 ตลาดผัก

เนื่องจากผักเป็นสินค้าที่คุณภาพขึ้นอยู่กับความสด ประกอบกับผักเป็นพืชที่บอบช้ำเสียหายได้ง่าย หลังจากเก็บเกี่ยว ดังนั้น ราคาผักจึงขึ้นอยู่กับความต้องการของผลผลิต ปริมาณของผัก ผู้ค้าผักจะต้องมีความเข้าใจ ความชำนาญ และมีประสบการณ์มาก จึงจะประกอบกิจการค้าผักไปได้อย่างมีผลกำไร และมีประสิทธิภาพ โดยทั่วไปเกษตรกรมักเก็บเกี่ยวผักเอง หลังจากเก็บเกี่ยวก็จะทำความสะอาดเศษดินและสิ่งสกปรกให้ออกไป และจะทำการตัดแต่งเอาใบส่วนนอกออกไป หลังจากนั้นจะคัดผลผลิตออกเป็นเกรดหรือคุณภาพต่าง ๆ กัน เพื่อใช้ในการกำหนดราคาของผัก ผักที่มีขนาด คุณภาพ สี รูปร่าง ดีให้มีราคาสูงสุด โดยทั่วไปผักจะมีประมาณ 3-4 เกรด

หลังจากที่คัดขนาด คุณภาพแล้ว ก็จะมาบรรจุลงในภาชนะเพื่อใช้ในการขนย้าย ในปัจจุบันภาชนะที่นิยมมากคือ เข่ง แต่ก็ยังมีภาชนะอื่นเช่น ลังพลาสติกและกล่องกระดาษ ทั้งนี้ต้องมีวิธีการเก็บที่จะป้องกันมิให้ผักนั้นเหี่ยวเฉา

การจำหน่ายผัก ผักที่เก็บและบรรจุลงในภาชนะแล้วนั้น พร้อมทั้งจะถูกนำไปจำหน่าย ลักษณะการนำไปจำหน่ายแบ่งออกได้ดังนี้

1. จำหน่ายโดยตรงแก่ผู้บริโภค คือ ผู้ปลูกนำไปขายเองยังตลาดใกล้เคียงในท้องถิ่น กรณีนี้ผู้ปลูกอาจต้องเช่าที่ในตลาดขาย

2. จำหน่ายแก่พ่อค้าคนกลาง ในกรณีที่ผู้ปลูกปลูกเป็นจำนวนมาก จนมีผลผลิตมาก จนไม่สามารถจะนำไปขายเอง จึงมีพ่อค้ามารับซื้อถึงที่ ดังนั้น พ่อค้าที่มารับซื้อจะเป็นผู้จ่ายค่าขนส่ง และรับผิดชอบการขนย้าย ในบางกรณีผู้ปลูกอาจขนส่งไปขายแก่พ่อค้าคนกลางที่ตลาด ในกรณีนี้ผู้ปลูกมีโอกาสได้เลือกเส่นราคาตามต้องการ อีกวิธีหนึ่งซึ่งเป็นผลดีต่อผู้ปลูกคือ การส่งสินค้าผักผ่านกลุ่มสหกรณ์ หรือเกษตรกร โดยสหกรณ์จะเป็นผู้รวบรวมผัก คัดขนาด และบรรจุ ขนย้ายไปยังตลาดผู้ปลูกจะต้องเป็นสมาชิกสหกรณ์ยังมีบริการทางด้านปุ๋ย ยาปราบศัตรูพืช แก่ผู้ปลูกด้วย

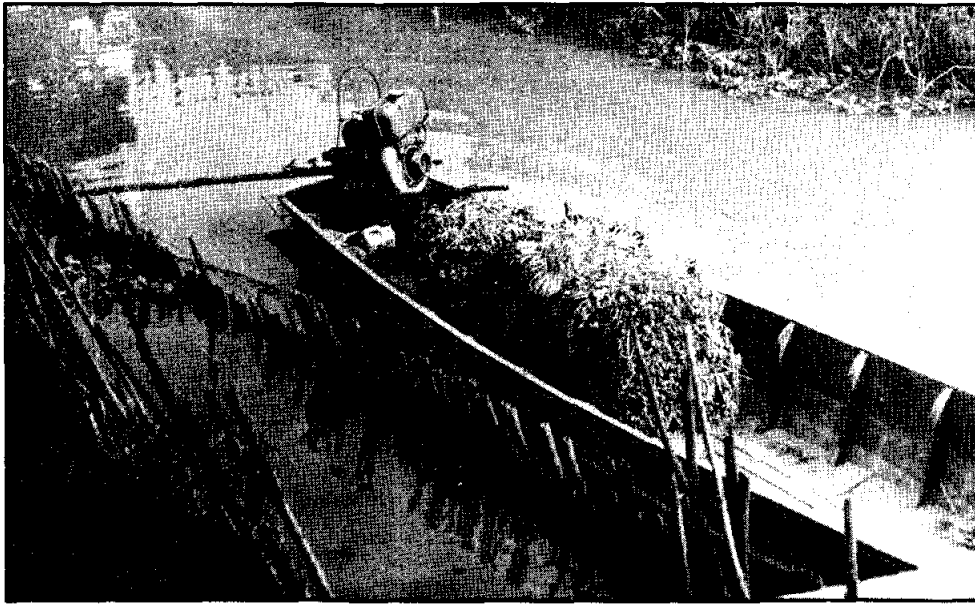
รูปที่ 21 แสดงการเก็บเกี่ยวขึ้นฉ่าย (*Apium graveolens*) โดยการถอน

รูปที่ 22 การบรรจุผักที่เก็บเกี่ยวแล้วลงภาชนะ

รูปที่ 23 แสดงการขนย้ายผักทางเรือเพื่อนำส่งตลาดหลังจากบรรจุภาชนะเรียบร้อยแล้ว

รูปที่ 24 หอมแดงที่ถูกขนส่งไปยังตลาดโดยทางเรือ

ผักหลายชนิด เช่น หอมหัวใหญ่ หอมแดง และผักที่ส่งโรงงานอุตสาหกรรม เช่น ผักกาดเขียวปลี มะเขือเทศ เป็นต้น ผู้ปลูกผักเหล่านี้มักทำสัญญากับผู้ซื้อไว้ล่วงหน้า ในกรณีนี้จะมีการตกลงถึงเรื่องราคาระยะเวลาการส่งผลผลิต และคุณภาพผลผลิตไว้เรียบร้อยแล้วก่อนปลูก ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องมีการวางแผนการทำงานในการกำหนดระยะเวลาปลูก ตลอดจนวางแผนการดูแลรักษาไว้ให้เรียบร้อย จึงจะได้ผลผลิตตรงตามเวลาและคุณภาพที่ได้ทำสัญญาไว้

แหล่งตลาดผักของเมืองไทย

แบ่งแหล่งตลาดผักออกได้ดังนี้คือ

1. **ตลาดชายส่ง** เป็นตลาดที่มีขนาดใหญ่รับซื้อผักจากสวนปริมาณมาก และส่งออกไปขายในตลาดย่อย ๆ อีกที่หนึ่ง ตลาดชายส่งมีดังนี้

1.1 บริเวณปากคลองตลาด มีตลาดใหญ่ที่บริเวณปากคลองตลาดหลายตลาดด้วยกัน คือ ตลาดองค์การ ตลาดมีเนื้อที่ประมาณ 5 ไร่ รับซื้อผักจากพ่อค้าคนกลาง ตลาดยอดพิมาน มีพื้นที่ 9 ไร่ และตลาดส่งเสริมการเกษตรไทย มีพื้นที่ 2 ไร่ พ่อค้าที่นำผักมาขายตลาดนี้มักเป็นเกษตรกร และเกษตรกรสามารถนำผลผลิตมาวางขายในตลาดนี้ได้

1.2 บริเวณรอบ ๆ ชานกรุงเทพฯ เช่น ที่บางแค นนทบุรี สะพานใหม่ รังสิต ตลาดเหล่านี้จะมีพ่อค้าขายมาซื้อไปขายปลีกอีกทีหนึ่ง สะดวกสำหรับพ่อค้าจะได้ไม่ต้องไปไกลถึงปากคลองตลาด ส่วนราคานั้นอาจแตกต่างจากที่ปากคลองตลาดบ้าง ทั้งนี้ ขึ้นกับความต้องการกับปริมาณของผักชนิดต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม พ่อค้าที่มาซื้อผักมักยึดถือเอาราคาผักที่ปากคลองตลาดเป็นมาตรฐาน

2. **ตลาดขายปลีก** หมายถึง ตลาดที่พ่อค้าซื้อสินค้ามาจากตลาดขายส่งอีกทีหนึ่ง แล้วพ่อค้านี้จึงนำมาขายแก่ ผู้ขายปลีกตามตลาด ซึ่งมีขนาดเล็ก ซึ่งอยู่ห่างไกลออกไปจากตลาดขายส่ง แต่จะเป็นตลาดที่ขายแก่ผู้บริโภคโดยตรง ผู้บริโภคที่มีความต้องการมาก เช่น ตามแหล่งชุมชน เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน มักจะไปซื้อที่ปากคลองตลาดโดยตรงจะได้ราคาถูกกว่า

3. **ตลาดส่งออก** ผักเป็นสินค้าออกไปยังประเทศใกล้เคียง เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง และญี่ปุ่น และยังเป็นสินค้าขายออกไปยังประเทศทางยุโรป และตะวันออกกลาง ผักที่ส่งออกต้องมีคุณภาพดี เช่น ต้องสดและมีขนาดสม่ำเสมอ บริษัทผู้ส่งออกมักจะติดต่อกับพ่อค้าคนกลางที่มีส่วนผัก พ่อค้าจะส่งชนิดของผักและควบคุมคุณภาพของผักและระยะเวลาที่จะผลิต

การขนส่งผักไปยังต่างประเทศต้องไปทางอากาศ ใช้เวลาเดินทางเพียงวันเดียว และจะต้องมีใบประกันรับรองว่าปราศจากเชื้อโรคผักด้วย ตลาดส่งออกมักมีปัญหามากมาย จึงทำให้ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ปัญหาหลักเกี่ยวข้องกับคุณภาพและการบรรจุหีบห่อไม่ได้มาตรฐาน เช่น มักพบแมลงซึ่งต่างประเทศเข้มงวดมาก การใช้จ่ายในการขนส่งสูงมาก และเนื้อที่ในการขนส่งทางอากาศมีจำกัด นอกจากนี้ ความไม่แน่นอนของผลผลิตในประเทศไทยก็เป็นปัญหาที่สำคัญยิ่งที่ทำให้พ่อค้าไม่สามารถให้สัญญาแน่นอนกับลูกค้าต่างประเทศได้

การจำหน่ายผลผลิตออกจากสวนผัก

ชาวสวนเก็บผักออกจากพื้นที่ที่เพาะปลูกแล้วจะมีวิธีการจำหน่ายออกไปได้หลายวิธีขึ้นอยู่กับความเหมาะสมกับแหล่งผักที่ทำการเพาะปลูกนั้น หากเป็นพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวก ชาวสวนผู้มีความชำนาญสามารถเก็บผลผลิตบางส่วนไว้ไปขายเองที่ตลาดขายส่ง และอีกบางส่วนก็ขายให้แก่พ่อค้าคนกลางที่รับซื้อไปขายตลาดขายส่ง ในกรณีที่สวนผักมีขนาดเล็ก ชาวสวนมักขาย

ให้แก่พ่อค้าคนกลางไปหมด หากเป็นส่วนผักขนาดใหญ่ ชาวสวนมักแบ่งไว้ไปขายส่งเองประมาณ 1/3 ของผลผลิตทั้งหมด สาเหตุที่ชาวสวนต้องขายแก่พ่อค้าคนกลาง เพราะพ่อค้าคนกลางมักเป็นผู้ที่ออกทุนในการผลิตให้ก่อน เช่น บุ๋ย ยาฆ่าแมลง ในกรณีนี้ ชาวสวนอาจถูกกดราคาสินค้าด้วย

สำหรับชาวสวนที่ปลูกผักในท้องที่ที่การคมนาคมไม่สะดวก ชาวสวนต้องขายผลผลิตทั้งหมดให้แก่พ่อค้าคนกลาง ซึ่งพ่อค้าคนกลางจะนำผลผลิตไปขายในตลาดท้องถิ่นและตลาดใกล้เคียงส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งจะนำไปขายที่ตลาดขายส่ง

ในเรื่องการชำระเงินค่าผลผลิตนั้น ขึ้นอยู่กับว่าชาวสวนผักเป็นอิสระกับพ่อค้าคนกลางมากเท่าใด หากชาวสวนไม่มีข้อผูกพันทางหนี้สินกับพ่อค้าคนกลาง การตกลงซื้อขายมักเป็นเงินสด ซึ่งจ่ายให้ตามราคาและปริมาณสินค้าที่ตกลงกัน หากชาวสวนไม่ได้ตกลงราคาสินค้าไว้ก่อน พ่อค้าคนกลางมักเอาเปรียบในการจ่ายเงินภายหลัง